

Solidaritetshuset
Osterhausgate 27
N-0183 Oslo, Norway

Tlf +47-22 98 93 25
e-post: fivas@fivas.org
www.fivas.org

Årsmelding 2009

Innledning

Generelt

Vann har blitt beskrevet som "klimaendringenes ansikt". De mest åpenbare konsekvensene av klimaendringer er tett knyttet til hydrologi og vanntilførsel: smelting av isbreer, flom, tørke og vannmangel. I Norge var klima i fokus under Blå oktober-kampanjen. Sårbarheten av verdens vannressurser overfor klimaendringer, og klimas relevans for tilgang til vann kom også til uttrykk gjennom artikler i FIVAS sitt nyhetsblad og utgivelse av et informasjonshefte om klimaendringer i Himalaya.

Utfordringen framover er å sørge for at finansiering til klimatilpasning tar hensyn til bærekraftig bruk av verdens ferskvannsressurser, og at valg av tilpasningstiltak baserer seg på strategier og teknologier som beskytter vannressurser og reduserer (heller enn øker) sårbarheten til de som rammes hardest av klimaendringer: småbønder, de fattige og marginaliserte. Store vannkraftprosjekter som bidrar til tap av viktige beiteområder samt reduksjon i fiskebestand og jordbruksproduksjon kan vanskelig sees som gode tiltak.

I 2009 har FIVAS fulgt opp og bidratt til en stadig bredere diskusjon blant norske aktører om relevante internasjonale retningslinjer for vannkraftutbygging i utlandet. Opprettelsen av dialogprosjektet "Bærekraftige energiinvesteringer" har sørget for at denne diskusjonen har blitt aktuell for enda flere, bl.a. regionale energiselskaper som nå leter etter investeringsmuligheter i utviklingsland. FIVAS kommer til å ha en viktig rolle framover i forhold til å forsvare prinsippene som ligger i World Commission on Dams sine anbefalinger fra 2000.

Internasjonale standarder har også vært i fokus i forbindelse med enkelte utbygginger som FIVAS har fulgt med på i 2009, for eksempel kommersielle bankers egne miljøstandarder (Theun Hinboun, Laos) og internasjonale retningslinjer for urfolksrettigheter (Chile og Guatemala). Vannkraftindustriens eget arbeid med videreutvikling av prosjektanalyseverktøy var også i søkelyset i året som gikk.

Retten til vann og sanitær var i fokus både i forkant av og under World Water Forum i Istanbul. Arbeid med å få på plass et nytt internasjonalt forum for vannspørsmål i FN regi fortsatte, men det var mindre aktivitet rundt en internasjonal vannkonvensjon, bl.a. i påvente av resultater fra det pågående arbeid i FNs Menneskerettighetsråd.

Arbeidsform

Arbeidet i FIVAS er avhengig av frivillig engasjement. Arbeidsfeltet til FIVAS er enormt og for å kunne dekke de viktigste sakene er det essensielt å ha en aktiv gruppe

frivillige medarbeidere. I 2009 har organisasjonen hatt ca. 70 registrerte medarbeidere.

Styret

Styret har bestått av:

- Anne Martinussen (styreleder)
- Cecilie Hirsch (nestleder)
- Mai Simonsen
- Jørgen Magdahl
- Miguel Utreras
- Ola Hanserud
- Jody Scholz

Annelene Pengerud og Silje Hernes har vært vararepresentanter.

Det ble holdt 5 styremøter i 2009. Mellom møtene har det har vært hyppig kontakt mellom styremedlemmene og daglig ledelse via telefon og e-post.

Ansatte

Andrew Preston fortsatte som daglig leder i 2009, med bevilget pappapermisjon i 2,5 måneder. Daglig leder har ansvar for oppfølging av policy- og prosjektarbeid, nettverksarbeid, økonomi, administrasjon og daglig drift av kontoret.

Silje Lundberg har hatt en 50 prosent stilling som prosjektmedarbeider fra mai til desember, med spesielt ansvar for Blå oktober-kampanjen. Silje har også hatt ansvar for kontoret under daglig leders pappapermisjon.

Finansiering

Totale inntekter for 2009 var kr. 1.098.380. Støtte fra Norad utgjorde hoveddelen av FIVAS' finansiering. I 2009 fikk FIVAS tildelt kr. 950.000 fra Norad, som inkluderer en økning på kr. 100.000 fra støttenivået i 2008, samt kr. 50.000 i tilleggstilskudd til Blå oktober-kampanjen. Andre inntekter besto av honorarer og bidrag til enkelttiltak. Finansielle bidrag til Blå oktober-kampanjen (kr. 58.260) fra andre norske organisasjoner ble også kanalisert gjennom FIVAS som hadde sekretariatfunksjon under kampanjen.

Årsregnskapet for FIVAS viser et underskudd på 12.995. FIVAS hadde ved utgangen av 2009 en egenkapital på kr. 148.792.

Aktiviteter gjennomført i 2009

I. Påvirkningsarbeid

Påvirkningsarbeidet i 2009 har bestått av aktiviteter rettet mot å bidra til eller påvirke langvarige prosesser samt framstøt rettet mot enkelte utviklingsprosjekter under planlegging eller utbygging. Arbeidet har skjedd i samarbeid med lokale grupper og sivilsamfunnsorganisasjoner i Latin-Amerika og Asia, organisasjoner i våre internasjonale nettverk, samt organisasjoner i Norge. Henvvisning til og oppfordring til bruk av *World Commission on Dams* anbefalinger har vært en rød tråd i forhold til oppfølging av vannkraftutbygginger.

Arbeidet er gjennomført gjennom en kombinasjon av møter og korrespondanse med beslutningstakere (inkl. politikere, embetsverket, næringsliv og finansinstitusjoner), og ulike informasjons- og kampanjetiltak (inkl. mediaoppslag, publikasjoner og arrangementer).

Policyarbeid

De viktigste sakene FIVAS har jobbet med i 2009 er følgende:

Retten til vann og sanitær: Retten til vann og sanitær var i fokus under den femte World Water Forum i Istanbul i mars. I forkant av World Water Forum tok FIVAS initiativ til et fellesbrev til norske myndigheter der flere krav ble framsatt. Disse rettet seg mot norske myndigheters generelle tilnærming til forumet, samt det utviklingspolitiske innholdet i den ikke-bindende ministererklæringen som skulle fremlegges under forumet.

Under et møte i Istanbul med statssekretær Kass (OED) og den norske delegasjonen kom det fra offisiell hold frem misnøye med både prosessen rundt og hensikten med utarbeidelse av en ikke-bindende erklæring. Norge ble oppfordret til å slutte seg til alternative erklæringer som ble lagt fram av en gruppe latinamerikanske land. Disse var i mot at retten til vann ikke ble inkludert i ministererklæringen, og ba om et globalt forum i FN-regi. Norge uttrykte støtte for erklæringene, men kunne ikke underskrive av prosessmessige hensyn. Til gjengjeld ble retten til vann nevnt i en tale framført av statssekretær Kass under forumet. FIVAS ved Jørgen Magdahl var også med i utformingen av People's Water Forum Declaration fra den alternative parallellkonferansen.

I etterkant av World Water Forum har internasjonalt sivilsamfunn jobbet videre for å få på plass en prosess for et nytt vannforum, plassert innenfor et multilateralt FN-rammeverk. FIVAS har vært i dialog med Blue Planet Project om dette, og i oktober ble ideen lagt fram for UD i et møte med statssekretær Gulbrandsen. FIVAS hadde også lobby-møter med regjeringspartienes Stortingsgrupper for å få støtte til forslaget. I mellomtida har det første toppnivåmøtet innenfor Global Framework for Action (GF4A) blitt planlagt for april 2010. GF4A er et viktig initiativ for å styrke innsatsen for vann og sanitær i forhold til Tusenårsmålene, men oppfattes som å være i for liten grad drevet fram av FNs medlemsland. Det er også uklart rundt i hvilken grad GF4A

er forankret i eksisterende forpliktelser, og om initiativet vil føre til en internasjonal handlingsplan for vann.

I september tok FIVAS initiativ til et fellesbrev fra ForUMs vann og sanitær gruppe til norske myndigheter i forbindelse med FN-rådet for menneskerettigheters 12. sesjon. Norge ble bedt om å aktivt jobbe for å støtte og styrke et resolusjonsforslag fra Tyskland og Spania på "Menneskerettigheter og tilgang til trygt drikkevann og sanitær". Innspillene ble også lagt fram i et møte med UD. Denne gangen, i kontrast til innsatsen i forhold til en resolusjon om samme tema i 2008, gjorde Norge dette til en prioritert sak og tok en aktiv rolle i forhandlingene "for å sikre en så god tekst som mulig".

Ambassadør Angell-Hansen refererte direkte til og ga sin støtte til hovedanbefalingen fra rapporten fra FNs uavhengige ekspert på menneskerettighetsforpliktelser vedrørende tilgang til trygt drikkevann og tilfredsstillende sanitære forhold, nemlig at "*States are encouraged to support legal and political developments at all levels towards broader recognition of sanitation as a distinct human right*".

Retten til vann var også en del av et innspill fra FIVAS til et utkast til dokument fra Norges Bank med tittelen *NBIM Investor Expectations: Water Management*. Dokumentet ligner på forventningsdokumentet til NBIM i forhold til barnearbeid, og skal styre fondets investeringer i selskaper som bruker vann i produksjonsmessig sammenheng. FIVAS sine innspill under et møte med Norges Bank 6. juni og i et brev sendt 8. september oppfordret bl.a. til en klar referanse til og anerkjennelse av retten til vann som grunnlag for forventningene. Dette er delvis med i sluttokumentet. En henvisning til FNs CEO Water Mandate som "den normative basis" for forventningene ble også fjernet etter oppfordring fra FIVAS.

Blå oktober-kampanjen, som har som formål å sette søkelyset på retten til vann, ble gjennomført 7.-10. oktober for tredje år på rad. Tema for årets arrangement var klimaendringer, og programmet besto av debatter, foredrag, filmvisninger og andre arrangementer (se nedenfor). Politiske krav fra Blå oktober-organisasjonene ble overlevert til statssekretær Gulbrandsen (UD) på et eget møte.

Norsk vannbistand: I 2009 har FIVAS hatt god og jevn kontakt med embetsverket i Utenriksdepartementet og Norad om hovedlinjene i norsk vannbistand. I mai deltok UD på et møte i ForUMs vann og sanitær gruppe der prosessen i forkant av World Water Forum ble grundig diskutert, og hvor det ble bekreftet at en gjennomgang av norsk vann og sanitærbistand ville igangsettes. Arbeidet med gjennomgangen trakk likevel ut og var ved årets slutt ennå ikke kommet i gang.

I juni deltok FIVAS i et heldags seminar arrangert av UD om hvordan Norge best kan bidra i det internasjonale arbeidet med å sikre tilgang til rent vann og tilfredsstillende sanitære forhold. FIVAS holdt innlegg om "norske aktørers erfaringer – et NGO perspektiv" og påpekte behovet for å utfordre eksisterende politikk, og at vann ikke kan reduseres til tekniske og avpolitiserte diskusjoner. Seminaret ble brukt som anledning til å oppfordre til at gjennomgangen av norsk vann- og sanitær bistand skulle vurdere Norges innsats opp mot utviklingspolitiske prioriteringer i forhold til valg av kanaler, tiltak og samarbeidspartnere.

I oktober førte seminaret "Water as a Public Service" til diskusjon rundt offentlig-offentlig samarbeid innenfor vann som et mulig nytt satsingsområde for norsk bistand og norske fagforeninger. Som følge av seminaret ble en søknad sendt til UD av en internasjonal koalisjon av fagforeninger og NGOer, heriblant FIVAS, om støtte til en "international clearing house and matchmaking database for public-public partnerships". Søknaden blir fulgt opp i 2010.

Norsk energibistand: I 2009 har FIVAS fortsatt å rette fokus på UD's Initiativ for ren energi i utviklingssamarbeid som ble lansert i mai 2007 (se årsmelding 2008). FIVAS har i ulike sammenhenger stilt kritiske spørsmål til politisk ledelse og embetsverket i UD om hvordan initiativet skal gjennomføres i praksis. Under et rådgivende forum for miljørettet utviklingssamarbeid i mars, ble statssekretær Gulbrandsen oppfordret til å redegjøre for hvordan man skulle sikre at satsingen ikke ville handle kun om storskala vannkraft. På et annet møte med embetsverket ga FIVAS innspill til sivilsamfunnskomponenten i initiativet. Problemstillinger i forhold til norske aktørers energiinvesteringer i utlandet ble også løftet fram på seminarer i regi av Norfund (februar) og Energi Norge (mai), samt i nyhetsbladet *Vann og konflikter*.

I mai 2009 ble det lansert et nytt 2-årig prosjekt med navnet "Energi og utvikling" i regi av Energi Norge (tidligere EBL), Norfund, Statkraft, SN Power, TrønderEnergi, Norad m.fl. Prosjektet har som formål "å bidra til at norske myndigheters økte satsing på bruk av norsk kompetanse på fornybar energi i utviklingsland blir langsiktig, og robust mot politiske skiftninger". Dette prosjektet representerer både en utfordring og en mulighet for FIVAS.

En av mulighetene har vært opprettelse av et samarbeidsprosjekt mellom Energi Norge, ForUM og UD kalt "Bærekraftige energiinvesteringer". Dette har som hensikt å få i stand en dialog mellom ulike norske aktører om hvordan man kan sikre bærekraft i energiinvesteringer i utlandet. FIVAS har deltatt aktivt i arbeidet for å få på plass felles retningslinjer, og for å få til større aksept for og en større grad av implementering av anbefalingene fra *World Commission on Dams*, både av norske selskaper og norske myndigheter. Prosessen innebærer både åpne seminarer og lukkede rundebordssamtaler. Det første seminaret om internasjonale standarder og retningslinjer skal avholdes tidlig i 2010.

Klima og kvotekjøp: I mars fikk FIVAS svar fra Finansdepartementet om grunnlaget for vurdering av kvotekjøp fra store vannkraftprosjekter. FIVAS hadde tidligere påpekt manglende bruk av *World Commission on Dams (WCD)* anbefalinger i departementets vurdering av Dahuashui-prosjektet i Kina, til tross for forsikringer at dette vil være tilfelle. Finansminister Kristin Halvorsen bekreftet støtte til de overordnede prinsippene i rapporten til WCD og siktet til det europeiske arbeidet under kvotedirektivet med å utarbeide et opplegg for vannkraftverk over 20 MW når det gjelder relevante internasjonale kriterier og retningslinjer, herunder de som finnes i WCDs rapport.

Tidligere kritikk fra FIVAS i forhold til prosjektets manglende "addisjonalitet" og spørsmål rundt prosjektets bærekraft viste seg å være berettiget da nyheten kom i desember om at prosjektet var avvist av FN som klimaprojekt. Dette, kombinert med FNs avvisning av ti store vindkraftprosjekter i Kina, representerer en utfordring for Regjeringen, som har som mål å sikre CO₂-kvoter for ca 30 millioner tonn innen utgangen av 2012.

Miljømessige og sosiale retningslinjer: I tillegg til det overnevnte, har internasjonale retningslinjer for utbygging av vannkraft vært i fokus i andre sammenheng: Equator-prinsippene (bankenes egne miljøstandarder) i forbindelse med Theun-Hinboun prosjektet i Laos og ILO-konvensjonen 169 i forbindelse med vannkraftutbygginger på urfolksterritorier i Sentral-Amerika.

Vannkraftindustriens arbeid med å forbedre eget verktøy som ble påbegynt i 2008 (Hydropower Sustainability Assessment Forum - HSAF) fortsatte i 2009. I januar var FIVAS med på et fellesbrev fra International Committee on Dams, Rivers and People (ICDRP) til International Hydropower Association (IHA) angående HSAFs manglende prosess. FIVAS kom også med innspill om svakheter med IHA-protokollen til Det Norske Veritas i forkant av testing av protokollen i Laos. Kritikk mot prosessen kom

også til uttrykk i et debattinnlegg i *Development Today* som ble skrevet av FIVAS i samarbeid med Norges Naturvernforbund.

I oktober deltok FIVAS i et konsultasjonsmøte hos Norad for å gi tilbakemeldinger på det siste utkastet til nytt IHA-protokoll. Både WWF Norge og FIVAS reservert seg mot å bruke møtet som arena for formell tilbakemelding til protokollutkastet av ulike grunner, og dermed ble møtet brukt til en gjennomgang av utkastet og generell informasjonsutveksling.

Prosjektfølgning

FIVAS fulgte mange prosjekter innen vannkraftutbygging i 2009 og kom med innspill til norske myndigheter og andre aktører og/eller opplyste om problemstillinger knyttet til flere av disse. En viktig del av FIVAS' arbeid består av å kunne ha en kontinuerlig oppfølging og beredskap i forhold til flere prosjekter der norske aktører er med. Dette er tidkrevende arbeid som ikke alltid fører til resultater i de enkelte prosjektene, men som utgjør en viktig del av FIVAS' virksomhet.

Chile: FIVAS sitt engasjement i forbindelse med SN Powers planlagte vannkraftverk i Chile gjennom selskapet Hidroeléctrica Trayenko S.A. begynte i 2007 (se tidligere årsmeldinger). Lokal motstand og interne motsetninger blant Mapuche-samfunnene i kommunen Panguipulli i region XIV har ført til en svært komplisert lokal situasjon, noe som har bidratt til stillstand i prosjektene Pellaifa, Liquiñe og Reyehuico. Arbeid med det aller største prosjektet Maqueo (400 MW) i kommunene Futrono og Ranco i region XIV har likevel fortsatt videre. Maqueo-prosjektet skal etter planen føre vann fra inntil 8 forskjellige elver (Pillanleufú, Curringue, Ipela, Huenteleufú, Chaichayén, Correntoso, Rupumeica og Hueinahue) til en kraftstasjon ved innsjøen Lago Maihue. Investeringskostnad er 1 milliard US dollar.

I mars 2009 ble miljøkonsekvensanalysen for Maqueo-prosjektet levert av Hidroeléctrica Trayenko S.A. til den statlige miljøkommisjonen CONAMA, med en 60-dagers frist for kommentarer. FIVAS var i ferd med å se nærmere på studiene da det kom beskjed om at CONAMA ikke ville gå god for studiene på grunn av dårlig kvalitet. I juni meldte selskapet selv at de trakk tilbake analysen; i følge dem selv fordi de ville ta hensyn til konsekvensene av Chiles ratifisering av ILO-konvensjonen 169 i 2008. Samtidig var det meldt økende misnøye blant Mapuchene i Futrono-kommunen om at selskapet hadde gjennomført miljøstudiene uten deres samtykke.

Den lokale NGO-en Observatorio Ciudadano (tidligere Observatorio de los Derechos de los Pueblos Indígenas) har fulgt utviklinger lokalt og tok kontakt med FIVAS i april for å undersøke muligheten for videre oppfølging av prosessen rundt Maqueo-prosjektet. Ifølge Observatorio var det en stor risiko for at urfolksrettigheter ikke ville bli ivaretatt. Godkjenning av et slikt prosjekt av chilenske myndigheter vil også kunne skape en presedens som kan påvirke utfallet av andre prosjekter.

Frivillig FIVAS-medarbeider Miguel Utreras besøkte Mapuche-samfunnene berørt av Maqueo-prosjektet 16.-27. august med formål om å undersøke prosessen, spesielt i forhold til urfolksrettigheter, og å se på i hvilken grad tidligere anbefalinger hadde blitt fulgt opp av SN Power. En av konklusjonene fra besøket var at ILO konvensjonen 169 ikke er blitt implementert og at urfolksrettigheter ikke er ivaretatt, spesielt når det gjelder forutgående, fritt og informert samtykke (FPIC). Dialogen mellom selskapet og Mapuche-samfunnene følger ikke internasjonale standarder, er fragmentert, og har skapt splittelse i lokalsamfunnene.

Guatemala: I 2009 begynte en ny satsing på oppfølging av norske vannkraftaktører i Guatemala. Frivillige FIVAS-medarbeidere Cecilie Hirsch og Miguel Utreras foretok en studiereise i august, hvor formålet var å kartlegge situasjonen i landet rundt utvikling

av energisektoren og konsekvensene dette kan ha for berørte lokalsamfunn, hovedsakelig urbefolkningsgrupper (Maya-folket). Studieturen skulle se på hvorvidt staten og/eller selskapene legger premisene for utviklingen i sektoren.

En annen målsetning med turen var å være pro-aktive i forhold til en varslet satsing i regionen av ulike norske aktører. Norske myndigheter har definert to viktige områder i Sentral- Amerika: miljø og energi. Disse strategiske områdene vil påvirke urfolks leveområder (territorium) og deres kollektive rettigheter. Norske selskaper er også i ferd med å vurdere investeringsmuligheter i regionen, først og fremst innenfor vannkraft. I 2009 åpnet SN Power et regionalt kontor i Costa Rica.

Denne tidlige fasen er viktig for å kunne påvirke utviklingen og oppfordre til en mer helhetlig tilnærming som tar hensyn til situasjonen for lokalsamfunn og urfolk, ikke minst gjennom etterlevelse av internasjonale avtaler om urfolksrettigheter.

I forbindelse med studiereisen hadde FIVAS møter med flere norske aktører, bl.a. UD i Oslo, Norges ambassadør til Guatemala, Norad, Norfund, og SN Power, samt Kirkens Nødhjelp, Norsk Folkehjelp, og flere av deres lokale samarbeidspartnere. FIVAS ble invitert av ambassaden til å bidra til et seminar i Guatemala i regi av International Centre for Hydropower (basert i Trondheim), og ble representert av Cecilie Hirsch.

I november hadde FIVAS møte med SN Power i Oslo for å presentere de viktigste problemstillingene for norske investeringer i et urfolksområde. En rapport basert på studiereisen vil bli utgitt i 2010.

Lao PDR: I et nytt forsøk på å sette et kritisk søkelys på utvidelsen av Theun-Hinboun vannkraftprosjektet i Laos (se årsmeldinger for 2007 og 2008) ble rapporten *Expanding Failure* utgitt i november 2009 av FIVAS og fire andre organisasjoner. Rapporten analyserer utvidelsen i lys av nasjonal lovgivning og de såkalte "Equator Principles" som er kommersielle bankers egne miljøstandarder.

Utvidelsen av prosjektet vil innebære bygging av en 65 m høy demning, tvangsflytting av over 4.000 urfolk som er bosatt i området, og en fordobling av vannføringen nedstrøms kraftverket. Over 50 000 mennesker vil bli utsatt for økt flom, erosjon og forverret livsgrunnlag, ifølge prosjektets egne analyser.

Rapporten ble utgitt i samarbeid med BankTrack (Nederland), International Rivers (USA), Les Amis de la Terre (Frankrike) og Justice and International Mission Unit (Australia) - og er basert på et feltbesøk til Laos i mai 2009. Rapporten viser at prosjektet på flere punkter har brutt både laotisk lovgivning og Equator-prinsippene. At utvidelsesprosjektet, Theun Hinboun Expansion Project (THXP), har kommet i gang før utbyggerne har gjort opp for seg i forhold til allerede eksisterende problemer, derunder tapte livsgrunnlag og manglende kompensasjon for tidligere skader, regnes som et lovbrudd i Laos.

Manglende kompensasjon av annektering av landområder er også i strid med loven. Dersom over 4.000 mennesker må flytte fra reservoarområdet og ikke blir fullt ut kompensert med nytt land, vil dette vanskeliggjøre fortsettelse av jordbruk og husdyrhold. Blant bruddene på Equator-prinsippene er også den manglende dokumentasjon på at det har skjedd "good faith- forhandlinger" mellom utbyggerne og urbefolkningen i reservoarområdet.

Allerede før utvidelsesprosjektet ble satt i gang ble Statkraft konfrontert med de alvorlige problemene som fortsatt er uløste i forbindelse med det eksisterende prosjektet. Statkraft har stadig forsikret at alle nye og eksisterende skader ville bli rettet opp, selv om tidligere tiltak i stor grad har vist seg å være mislykkede. Rapporten *Expanding Failure* anbefaler at Statkraft straks setter i gang tiltak for å få prosjektet i tråd med loven og Equator-prinsippene.

I en respons til rapporten forsikret Statkraft at de ville "gå inn i materien på en grundig måte" og varslet at undersøkelser av rapportens funn vil bli foretatt i forbindelse med en planlagt tur til Laos i november 2009. I forbindelse med utgivelsen ble det sendt ut en internasjonal pressmelding samt en pressemelding til norske media. Rapporten ble grundig dekket i en 6-siders reportasje i *Teknisk Ukeblad* i november.

Annet: I løpet av året har FIVAS fulgt vannkraftinitiativer i følgende land, vassdrag og enkeltprosjekter: Uganda (Bujagali, Bugoye), Etiopia (Beko-Abo, Mandaya, Gibe 3), Angola, Laos (Nam Theun 2, Xeset 2, Xeset 3) og Vietnam/Kambodsja (Se San, Srepok), samt generelle utviklinger på Mekong-elven og Nilen. Frivillige medarbeidere i FIVAS har jobbet med utredninger om norske aktører i Etiopia og Pensjonsfondets investeringer i vannselskaper.

II. Informasjonsarbeid

Publikasjoner

I 2009 ble det utgitt 3 utgaver av nyhetsbladet *Vann og Konflikter*. Artiklene i *Vann og Konflikter* publiseres på FIVAS sine nettsider www.fivas.org. Redaksjonen har bestått av styremedlemmet Cecilie Hirsch, prosjektmedarbeider Silje Lundberg og daglig leder Andrew Preston.

I 2009 ble rapporten *Expanding Failure* utgitt av FIVAS i samarbeid med Banktrack, International Rivers m.fl. Se omtale over (side 8). Rapporten ga grunnlaget for en 6-siders lange reportasje i *Teknisk Ukeblad* i november.

Ved slutten av året var to rapporter i forbindelse med studiereiser til Chile og Guatemala i 2009 under utarbeidelse. Rapportene forventes ferdig tidlig i 2010.

FIVAS ga ut tre informasjonshefter i løpet av året. Tegneserien *Vann til alle!* er laget i samarbeid med FENTAP, den peruanske landsorganisasjon for arbeidere innenfor vann og sanitær, og tar opp temaer som vannprivatisering, kampen for retten til vann, og hvordan nye modeller for offentlig vannforvaltning kan være et godt alternativ til privatisering.

Isen smelter i Himalaya skrevet av FIVAS-medarbeider Silje Lundberg ser på konsekvensene av klimaendringene i Himalaya, og hvordan tilbaketrekningen av isbreene kan forandre levevilkårene til millioner av mennesker nedstrøms.

Heftet *Den glemte vannkrise* tar for seg ulike aspekter ved verdens vannkrise; behov for ferskvann, krisen som global utfordring, vann som menneskerettighet, og viktigheten av rett til og tilgang til sanitærtjenester. Heftet er laget i samarbeid mellom FIVAS og ForUMs gruppe for ferskvann og sanitær.

Nettsider

I 2009 ble flere publikasjoner og relevante nyhetssaker lagt ut på nettsidene. Kontoret fikk hjelp av frivillig medarbeider Linn Marie Holberg med dette arbeidet.

Mediaoppslag

I 2009 har FIVAS medvirket til artikler og reportasjer om flere tema og prosjekter vi har jobbet med i bl.a. følgende media: *Development Today*, *Klassekampen*, *Mandag morgen*, *NRK*, *NTB*, *Ny Tid* og *Teknisk Ukeblad*. Temaene inkluderer: World Water Forum i Istanbul, norsk kraftbistand, norske aktører i Chile og Laos, vann og globalisering i India, og Blå oktober.

Arrangementer

Dato		Sted	FIVAS bidrag
24.03.09	Seminar: Vann uten grenser (Verdens vann dag 2009)	CIENS, Oslo	Innlegg
15.04.09	Temamøte: World Water Forum	Solidaritetshuset, Oslo	FIVAS arr.
19.06.09	Seminar: Vann dag i Utenriksdepartementet	Utenriksdepartementet, Oslo	Innlegg
06.08.09	PRESS sommerleir	Vestoppland Folkehøgskole, Brandbu	Foredrag
07.10.09	Debattmøte med Maude Barlow – The Global Water Crisis	Håndverkeren konferansesenter	FIVAS arr.
08.10.09	Seminar: Water as a Public Service	Forum for utvikling og miljø, Oslo	FIVAS arr.
08.10.09	Filmvisning og debatt: Blue Gold (Film fra Sør)	Vika kino, Oslo	Medarrangør
08.-09.10.09	Foredrag: K2K – Jakten på vann	Teknisk Museum	FIVAS arr.
09.10.09	Blå oktober på UMB: Retten til vann	Oslo, Ås	Foredrag
10.10.09	Blå oktober familiedag	Spikersuppa, Oslo	Medarrangør
10.10.09	Blå oktober konsert	BLÅ, Oslo	Medarrangør

Foredragsserie

I 2009 ble det gjennomført en omfattende foredragsserie på videregående skoler. FIVAS-medarbeider Silje Hernes reiste i 2 måneder i Trondheim, Stavanger, Bergen, Sogndal og Oslo og holdt foredraget "Globalisering og vannmangel – et eksempel fra India". Foredraget ble holdt 21 ganger for over 1000 skoleelever, og tar for seg hvordan globalisering påvirker verdens naturressurser, med hovedfokus på vann. Det ble utdelt informasjonsmateriell i forbindelse med foredraget.

Evaluerings skjemaer ble brukt for å få tilbakemeldinger fra både lærere og elever. Disse var nesten uten unntak svært positive. Blant tilbakemeldinger var at foredraget "dekker viktige mål i fagplanene i samfunnsfagene og i naturfag" og at "vi kommer til å bruke opplegget videre i undervisningen." FIVAS har fulgt opp flere elever i etterkant som har hatt spørsmål og skrevet oppgaver om tema knyttet til vann.

Blå oktober

I oktober ble den internasjonale markeringen Blå oktober arrangert i Norge for tredje år på rad. Denne gangen stilte 21 organisasjoner bak kravet om vann som menneskerettighet. FIVAS sto for den overordnede koordineringen samt enkelte arrangementer. Prosjektmedarbeider Silje Lundberg hadde hovedansvar for gjennomføring av kampanjen og la ned en betydelig innsats i forbindelse med dette.

Årets tema var konsekvenser av klimaendringer på tilgang til vann, noe som ble gjenspeilet i de politiske kravene som ble overlevert til statssekretær Gulbrandsen i et møte holdt under kampanjen. Fra utlandet deltok Maude Barlow, seniorrådgiver på vann for presidenten av FNs generalforsamling; Dr. Veeraghavan Suresh, jurist og konsulent for demokratisering av vannforsyningstjenester i Tamil Nadu; Emanuele Lobina fra PSIRU og Amit Srivastava, koordinator for India Resource Centre og den internasjonale kampanjen mot Coca-Cola. De utenlandske gjestene deltok med innlegg og taler på de fleste arrangementer.

Kampanjen ble åpnet med en symbolsk vannkø utenfor Stortinget for å sette fokus på virkeligheten i mange utviklingsland. Ellers besto programmet av følgende: debattmøte om retten til vann på Håndverkeren, foredrag for skoleklasser om vann og globalisering på Teknisk Museum, visning av filmen *Blue Gold: World Water Wars* i samarbeid med Film fra Sør, seminar om offentlig-offentlig samarbeid om vann, besøk på universitetet på Ås, og en familiedag i Spikersuppa i Oslo, fulgt av en konsert på kvelden på utestedet BLÅ.

I Kenya, etter inspirasjon fra Oslo (2008), organiserte innbyggere i Nairobis slummer Blå oktober-kampanjen for første gang, med 6 forskjellige organisasjoner og sosiale bevegelser i ledelsen.

Studiereiser

En studiereise ble gjennomført til Chile 16.-27. august. Styremedlem Miguel Utreras reiste til området rundt Maqueo-prosjektet i region XIV.

I august reiste styremedlemmer Cecilie Hirsch og Miguel Utreras til Guatemala for å kartlegge situasjonen i landet i forbindelse med utvikling av energisektoren og konsekvensene dette kan ha for berørte lokalsamfunn, hovedsakelig urbefolkningsgrupper. Rapporter fra begge studiereiser vil bli utgitt i 2010.

Utstilling

I 2009 var det planlagt å følge opp fotoutstillingen *Water, Rivers and People* som ble projisert på Operataket i oktober 2008, med en fysisk utstilling i Oslo. Arbeidet med å ferdigstille utstillingen i Spania ble forsinket, noe som gjorde at det ble vanskelig å finne passende lokaler innen slutten av året. Forarbeidet med å oversette bildetekster til norsk ble likevel gjennomført i desember, og det forventes at utstillingen blir vist i Oslo i løpet av 2010. I mellomtida bidro FIVAS med et kapittel om Alta-utbyggingen til en bok som ble utgitt av Fundación Nueva Cultura del Agua i forbindelse med utstillingen i Spania.

Henvendelser

Vi har besvart informasjonshenvendelser fra journalister, forvaltning, beslutningstakere og næringsliv, samt studenter og forskere, både i Norge og utlandet, om spørsmål relatert til prosjekter/temaer vi jobber med.

III. Nettverksarbeid

I 2009 har FIVAS deltatt i forskjellige fora nasjonalt og internasjonalt, og bidratt til ulike kampanjetiltak og aktiviteter gjennom disse.

Norge

Mesteparten av nettverksarbeidet i Norge har foregått i ulike temagrupper i Forum for utvikling og miljø (ForUM), først og fremst i arbeidsgruppen for vann og sanitær, hvor FIVAS har fungert som gruppeleder. Daglig leder i FIVAS ble valgt som varamedlem i styret i ForUM i april.

I juni ble FIVAS valgt inn som medlem av Environmental Movements in the South (EMiS), et NORAD-støttet nettverks- og ressurscenter for miljøbevegelsen i Sør. EMiS kanaliserer støtte til miljøorganisasjoner/-bevegelser i Sør for bl.a. å styrke deres politiske påvirkningsarbeid. Medlemskap i EMiS gir FIVAS mulighet til å bidra til påvirke organisasjonens fokusområder, samt søke om støtte til organisasjoner i Sør som FIVAS samarbeider med.

FIVAS har ellers samarbeidet med enkelte norske organisasjoner i temaer som ren energi, samt deltatt i arbeidsgruppen som jobber for norsk ratifisering av tilleggsprotokollen til Konvensjonen om økonomiske, sosiale og politiske rettigheter.

Utlandet

I løpet av året har FIVAS deltatt aktivt i følgende internasjonale nettverk: International Committee for Dams, Rivers and People (ICDRP), NGO Forum on ADB, Water Justice Network og Reclaiming Public Water Network.

Møter/konferanser

I 2009 deltok FIVAS i følgende:

Dato	Arrangement	Sted
12.02.09	CSR konferanse: Moral responsibility and legal liability	Oslo
18.02.09	SUM seminar: Hydropower in developing countries	Oslo
26.02.09	FD seminar om statens kjøp av klimavoter	Oslo
16.-22.03.09	World Water Forum	Istanbul, Tyrkia
24.03.09	Norad debattmøte: Opplysningsstøtten i en ny tid	Oslo
10.06.09	Norad seminar: Multilateral organisations – delivering as one for the environment	Oslo
	Seminar i regi av International Centre for Hydropower	Guatemala
12.11.09	Seminar om COP15 med Hanne Bjurstrøm	Oslo
18.11.09	Seminar: CDM and Climate Policy	Oslo

IV. Organisasjonsarbeid

I 2009 har FIVAS vært i dialog med Norad i forhold til støttenivået til organisasjonen, noe som førte til en økning på kr. 100.000. FIVAS fikk også svært god tilbakemelding fra Norad på det årlige møtet i 2009. Økningen i finansiell støtte gjorde det mulig å ansette Silje Lundberg som deltidsmedarbeider i 8 måneder, noe som betydde at det var mulig å håndtere organisasjonens mange oppgaver på en mer tilfredsstillende måte.

Antall registrerte medlemmer i organisasjonen holdt seg på samme nivå i 2009, men det har vært en økning i antall frivillige som har deltatt aktivt i arbeidet i løpet av året, noe som har gjort det mulig for organisasjonen å holde oversikt over flere tematiske og geografiske områder.